

MIQUEL VIVES MADRIGAL

Doctor en Ciències de l'Educació. Inspector d'Educació

Avaluació del desenvolupament del projecte lingüístic de centre

—Què resta, mare, d'aquell temps, què resta?...
La Reina aquí, sense dir mot, plorava;
i fent signe llavors a sa filla
li va mostrar una arpa.

MIQUEL COSTA I LLOBERA, 1876

Concepte i caràcter

En primer lloc cal partir d'una concepció de l'avaluació que la considera com un element coadjuvador de la qualitat de l'educació i de la seva eficàcia, i com un factor subsidiari que requereix una anàlisi coherent amb els projectes educatius i l'eficàcia dels quals vol determinar.

Des d'aquesta perspectiva, podem definir l'avaluació del projecte lingüístic com la reflexió que fa referència al procés de recollida i anàlisi d'informació sobre el pla de normalització lingüística i sobre el tractament de les llengües en el centre escolar a fi i efecte de descriure l'estat i el grau de normalització lingüística, com també del domini i ús de les llengües en el centre escolar, per efectuar una comparació amb els objectius que es volien aconseguir, per tal de formular una valoració crítica, sobre la qual deduir solucions de millorament de la normalització lingüística i del tractament de les llengües en el centre educatiu.

Cohherentment amb aquesta definició, el caràcter i la funcionalitat de l'avaluació del projecte lingüístic del centre han de ser de:

1. *Globals*. El projecte lingüístic ha d'abastar tots els àmbits possibles de forma *progressiva*, tots els *objectius* en els sectors possibles adequats a la *situació sociolingüística* dels professors, dels alumnes i del context. Aquests objectius possibles de forma *progressiva* en tots els sectors o àmbits del centre escolar seran el referent permanent d'avaluació de la normalització lingüística i del tractament de les llengües.

2. *Contínus*. L'avaluació del projecte lingüístic ha de considerar-se unida de forma *indeslligable* a tots els altres processos del centre, de forma tal que la recollida de dades sobre el pla de normalització lingüística i sobre el tractament de les llengües sigui *continua* i *permanent*.

3. *Formatius*. L'avaluació del projecte lingüístic ha de servir per regular, orientar (o reorientar) i planificar (o replanificar) el plans de normalització lingüística i de tractament de les llengües del centre. És a dir, els resultats de la reflexió sobre les dades recollides i analitzades han de portar a la presa de decisions de millora de la planificació, de la gestió, dels processos i dels resultats de normalització lingüística i de tractament de les llengües.

Figura 1.
Caràcter i funcionalitat de l'avaluació del projecte lingüístic de centre

1. Globals	<ul style="list-style-type: none"> • En tots els àmbits possibles progressivament • Objectius a cada àmbit adequats a la <i>situació sociolingüística</i> • Objectius com a referent permanent d'avaluació (NL/TL): <ul style="list-style-type: none"> - Assoliment - No assoliment - Domini - No domini - Ús - No ús - Favorabilitat - Desfavorabilitat
2. Contínus	<ul style="list-style-type: none"> • Indeslligable dels processos del centre • Recollida permanent d'informació
3. Formatius	<ul style="list-style-type: none"> • Planificador, orientador i regulador de NL/TL • Millorament de planificació, gestió, processos i resultats de NL/TL

Per què s'ha d'avaluar el projecte lingüístic de centre?

El projecte lingüístic de centre, com a element del projecte educatiu, recull els aspectes relatius a l'ensenyament i al tractament de les llengües curriculars —criteris didàctics, l'opció lingüística, les llengües estrangeres—; i els aspectes de la normalització lingüística de l'escola —incrementar la presència de la llengua catalana en tots els àmbits d'ús, interns i externs, tant al nivell oral com a l'escrit, especialment en els actes administratius, culturals i socials. Com a tal, no té finalitat en si mateix, sinó que és un instrument que ha de garantir que s'han de dur a bon terme la planificació i la gestió establertes en els aspectes de tractament de les llengües curriculars i de normalització lingüística.

Com a eina de planificació i de gestió cal avaluar el projecte lingüístic a fi de:

1. *Comprovar l'eficàcia* de la planificació i de la gestió de la normalització lingüística —grau de presència i ús de la llengua catalana en la vida de l'escola— i del tractament de les llengües vehiculars de l'ensenyament, com també dels trets d'identitat lingüística del centre —la definició de les llengües vehiculars de l'ensenyament i del centre en els seus actes.

2. *Descriure la situació real* de la qualitat de la normalització lingüística i del tractament de les llengües, *analitzar i interpretar* aquesta situació, i *valorar-la*.

3. *Reflexionar* sobre la valoració feta i, considerant el marc legal vigent, plantejar alternatives i *proposes de millora* del pla de normalització lingüística i del tractament curricular de les llengües, formulant objectius de canvi o de continuïtat, concretant l'estratègia que permetrà intervenir en els processos.

Elements que s'han d'avaluar en el projecte lingüístic del centre

Els elements que han de ser objecte d'avaluació en el projecte lingüístic són els següents (figura 3):

1. *Objectius* i metes plantejats, a mitjà i curt termini, de normalització lingüística en els diferents àmbits del centre, i de tractament de les llengües curriculars i de comunicació del centre escolar. És a dir, grau d'assoliment de l'ús progressiu de la llengua catalana com a llengua vehicular d'ensenyament i com a llengua de comunicació de l'establiment educatiu, en harmonia amb la llengua castellana i amb les llengües estrangeres.

2. *Activitats i estratègies* a través de les quals hom havia planificat la manera d'aconseguir la normalització progressiva del centre i el tractament de les llengües des dels vessants curricular i de comunicació.

3. *Recursos materials* —pedagògics, organitzatius, econòmics...— dedicats a la manera d'aconseguir la normalització dels àmbits escolars i la implantació pro-

Figura 2.
Motius per avaluar el projecte lingüístic de centre

1. Per comprovar l'eficàcia de:	• la planificació i gestió lingüística • el tractament de les llengües (TL) • els trets d'identitat lingüística/opció lingüística: - Llengua vehicular d'ensenyament (LVE) - Llengua vehicular de comunicació (LVC) (ús)
2. Per descriure/valorar:	• la qualitat i el grau de la NL • el tractament de les llengües curriculars
3. Per reflexionar/plantejar alternatives i propostes de millora de:	• la normalització lingüística • el tractament de les llengües

Figura 3
Elements d'avaluació en el PLC

• Objectius de NL/TL • Activitats i estratègies • Recursos materials • Recursos humans • Espais i àmbits • Temporització • Resultats

gressiva de la llengua catalana com a llengua vehicular de l'ensenyament i com a llengua de comunicació del centre.

4. *Recursos humans* que donen suport i es fan responsables de l'execució de les activitats per assolir els objectius de normalització lingüística i de tractament de les llengües en el centre.

5. *Espais i àmbits o sectors* on s'apliquen la normalització lingüística i el tractament de les llengües curriculars i de comunicació.

6. *Temporització* dedicada a la gestió de la normalització lingüística i a la implementació progressiva de la llengua catalana com a llengua de l'ensenyament i de comunicació.

7. *Resultats assolits* del pla de normalització lingüística i del pla de tractament de les llengües curriculars i de comunicació.

Tots aquests elements requereixen l'avaluació correctora i milloradora del procés.

Àmbits on ha d'avaluar-se el projecte lingüístic de centre

El projecte lingüístic de centre ha de ser avaluat en aquells sectors del centre escolar on s'hagin planificat i gestionat objectius de normalització lingüística o de tractament de les llengües. Cada un d'aquests sectors o àmbits d'aplicació és subdividit en subàmbits d'aplicació i de gestió, i, en cada un d'aquests hi prenem en considera-

Figura 4. On s'ha d'avaluar el PLC?	
Àmbit d'aplicació del PL	Subàmbit d'aplicació del PLC
1. Elements contextuals/materials	<ul style="list-style-type: none"> • Instal·lacions • Aula
2. Elements personals	<ul style="list-style-type: none"> • Equip directiu • Professorat • Alumnat • Famílies • Personal no docent/personal d'administració i de serveis
3. Projectes de gestió i règim de funcionament	<ul style="list-style-type: none"> • Projecte educatiu de centre (PEC) • Projectes curriculars d'etapes (PCE) • Programació general anual (PGA) • Programa anual d'activitats complementàries i extraescolars • Document d'organització del centre (DOC)/memòria administrativa • Memòria de final de curs
4. Organització i funcionament	<ul style="list-style-type: none"> • Òrgans de govern col·legiats: <ul style="list-style-type: none"> - Consell escolar - Claustre de professors • Òrgans de coordinació didàctica: <ul style="list-style-type: none"> - Equips de cicle EI/EP - Comissió coordinació pedagògica - Tutoria - Altres: <ul style="list-style-type: none"> - Activitats esportives - Activitats musicals - Activitats culturals - Biblioteca - Noves tecnologies • Departaments didàctics (ES) • Serveis complementaris: <ul style="list-style-type: none"> - Menjador escolar - Transport escolar • Comunitat educativa
5. Processos didàctics	<ul style="list-style-type: none"> • Relació dins l'aula i la tutoria • Metodologia didàctica • Activitats didàctiques • Materials curriculars • Recursos didàctics • Avaluació
6. Resultats acadèmics	<ul style="list-style-type: none"> • Domini de la competència comunicativa • Actitud envers les llengües

ció *indicadors* que delimiten aspectes essencials, la situació dels quals volem descriure i valorar, a fi i efecte de plantejar-ne la millora. Es tracta de recollir informació tant quantitativa com qualitativa i estimativa que permeti fer una anàlisi reflexiva partint d'aquests indicadors observables, prèviament definits. Així podrem fer, no un estudi teòric, sinó un procés avaluador ordenat, funcional i pràctic que ens portarà a resultats concrets i operatius.

Els àmbits i subàmbits d'organització i funcionament del centre que han de ser objecte d'aplicació del projecte lingüístic són els que podem apreciar a la figura 4.

Procediments d'avaluació del projecte lingüístic de centre

L'avaluació del projecte lingüístic de centre ha de centrar-se, d'una banda, en el grau d'assoliment dels objectius plantejats en els plans de normalització lingüística en els àmbits o subàmbits d'aplicació on s'hagi desenvolupat el projecte.

D'una altra banda, s'ha d'enfocar en la qualitat del tractament de les llengües en els projectes educatiu i curricular, en els processos d'ensenyament i aprenentatge, com també en l'ús de les diferents llengües en l'ensenyament i en la comunicació que el conformen, a través

Foto: Torrelló (Arxiu Diari de Mallorca)

dels indicadors fonamentals establerts a cada un dels àmbits i subàmbits.

Els procediments emprats per avaluar el projecte lingüístic han de ser *variats* i estar en funció de l'àmbit, subàmbits i indicadors de cada un d'aquests. Els procediments i tècniques fonamentals seran l'*observació*, els *qüestionaris*, les *proves de rendiment acadèmic*, les *entrevistes* i les *reunions* (figura 5).

Entre aquests procediments cal considerar com a fonamental per obtenir dades pertinents i rellevants, sobre la normalització lingüística i sobre el tractament de les llengües curriculars i de comunicació, el de l'*observació*, amb la condició d'aplicar-se amb la màxima naturalitat, amb intencionalitat valoradora i amb sistematicitat —i no casualitat— del registre de les observacions.

Entre les eines o els instruments d'avaluació que cal dissenyar per a l'observació cal triar, fonamentalment, entre els següents (figura 6):

a. *Llistes de control* o *guies d'observació* en les quals es registrarà si és dóna o no una determinada conducta lingüística esperada, o si s'ha assolit o no un determinat objectiu, i se n'indicarà la freqüència.

b. *Escala d'estimació* o llistat de comportaments lingüístics observats amb informació matisada d'intensitat, de durada i de freqüència, emprant un registre numèric, gràfic, verbal o descriptiu.

c. *Guies d'anàlisi de produccions del centre*, com poden ser les anàlisis documentals de projectes de gestió o cur-

Figura 5

Procediments per avaluar el PLC

- Observació
- Qüestionaris
- Proves de rendiment acadèmic
- Entrevistes/reunions

Figura 6

Eines bàsiques d'observació sistemàtica en l'avaluació del PLC

- Llistes de control
- Guies d'observació
- Escala d'estimació
- Guies d'anàlisi de produccions o documentals
- Guies d'entrevistes
- Guies de reunions
- Altres

riculars, programacions, documentació dels cicles o departaments, treballs de l'alumnat, treballs del professorat (diaris de classe, informes...), etc.

d. *Guies d'entrevistes i de reunions* amb l'equip directiu, professors, alumnes, cicles, departaments, etc.

e. *Altres*, com les fitxes anecdòtiques i els anecdataris.

Partint de la conveniència d'avaluar amb diferents procediments i eines en funció dels trets de l'àmbit on s'aplica l'avaluació, i de la situació lingüística específica del centre, les eines més adients són les que consten reflectides a la figura 7.

Fases de l'avaluació del projecte lingüístic

Així mateix, abans d'implementar o posar en marxa el projecte, cal efectuar una *avaluació inicial* des de l'*anàlisi del context sociolingüístic* i de l'*obligatorietat* d'incorporar progressivament la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, amb l'*objectiu ineludible* que ha d'aconseguir-se al final de l'escolaritat obligatòria que consisteix en el *domini oral i escrit de la llengua catalana i de la llengua castellana*, el qual ha de comprovar-se amb una *avaluació final sumatòria*, passant per una *avaluació contínua* i integrada en la dinàmica del centre escolar.

La funció de l'*avaluació inicial* ha de ser, doncs, de *diagnòstic* de la situació de normalització lingüística del centre, per tal de determinar el grau de preparació i de possibilitat d'implementació del projecte o de la seva continuïtat. Alhora ha de tenir —per no quedar aturats en el diagnòstic, que és un prerrequisit— una funció de *pronòstic*, per esbrinar o prevenir les dificultats o els encerts previsibles d'acord amb la situació sociolingüística de l'alumnat, del professorat, de l'entorn, del personal no docent i de les famílies.

L'*avaluació contínua* ha de fer-se de forma *integrada* dins la dinàmica del centre, tenint cura i esment dels

Figura 7. Eines d'avaluació del PLC segons l'àmbit

Àmbit	Instrument d'avaluació possible
1. Elements contextuals/materials	<ul style="list-style-type: none"> • Guia d'observació d'instal·lacions • Guia d'observació d'aules
2. Elements personals	<ul style="list-style-type: none"> • Guia de reunions: <ul style="list-style-type: none"> - de l'equip directiu - de professors - de pares/mares - d'alumnes • Qüestionaris: <ul style="list-style-type: none"> - de l'equip directiu - de professorat - d'alumnes - de famílies - de personal no docent/personal d'administració i serveis • Entrevistes
3. Projectes de gestió i règim de funcionament	<ul style="list-style-type: none"> • Guia d'anàlisi documental: <ul style="list-style-type: none"> - de PEC - de PC - de PGA - del pla d'activitats extraescolars i complementàries - del DOC/memòria administrativa - de la memòria final • Guia de reunions: <ul style="list-style-type: none"> - d'equip directiu - de professors - de pares/mares - d'alumnes
4. Organització i funcionament	<ul style="list-style-type: none"> • Guia de reunions: <ul style="list-style-type: none"> - del consell escolar - del claustre - dels òrgans de coordinació didàctica - dels departaments • Qüestionaris: <ul style="list-style-type: none"> - d'equip directiu - de comunitat educativa
5. Processos didàctics	<ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi documental: <ul style="list-style-type: none"> - del PC - dels cicles - dels departaments - dels treballs del professorat (programació d'aula, diari del mestre, etc.) - dels treballs de l'alumnat • Llista de control a l'aula, al pati, a les activitats complementàries i extraescolars • Qüestionaris: <ul style="list-style-type: none"> - a professors - a alumnes
6. Resultats	<ul style="list-style-type: none"> • Guia d'anàlisi documental: <ul style="list-style-type: none"> - document d'organització pedagògica (DOC) - actes d'avaluació - treballs d'alumnes • Proves de rendiment acadèmic: <ul style="list-style-type: none"> - de criteri - normatives • Qüestionaris: <ul style="list-style-type: none"> - equip directiu - alumnes - professors • Guia de reunions/entrevistes: <ul style="list-style-type: none"> - professors - pares/mares • Escales d'actitud envers les llengües

processos progressius amb caràcter *retroalimentador*. Es tracta, doncs, de *revisions periòdiques* amb la perspectiva de la qualitat de l'ensenyament i de la «vida» del centre.

En darrer terme, l'*avaluació final sumatòria* determinarà les decisions terminals d'encerts i fracassos, és a dir, *acreditarà* el que s'ha aconseguit o assolit, el que és en vies d'aconseguir-se i el que no s'ha aconseguit ni assolit amb una reflexió sobre possibles causes. Es tracta de *controlar* si s'han assolit els mínims planificats en la perspectiva de l'objectiu ineludible fixat per la Llei de normalització lingüística: el domini oral i escrit de les llengües catalana i castellana. Aquest resultat de la funció de control s'ha d'incloure a la memòria de final de curs. Això no obstant, ha de tenir, sobretot, funció *retroalimentadora* i s'ha de constituir en el nou element de planificació/gestió de la normalització lingüística i del tractament de les llengües dins el centre escolar.

Naturalment, els resultats de l'avaluació, amb criteri pragmàtic i funcional, determinaran *diferents situacions escolars que requeriran propostes de millora o d'intervenció diferenciades* en funció del grau de normalització lingüística assolit i del nivell de tractament de les llengües dut en el centre. Aquestes situacions escolars poden classificar-se segons el ventall següent:

A. Escoles amb projecte lingüístic en procés d'implementació:

- Procés de normalització no iniciat.
- Procés de normalització iniciat: insatisfactori/ satisfactori.

B. Escoles amb projecte lingüístic en procés d'evolució:

- Procés amb evolució problemàtica/insatisfactòria.
- Procés amb evolució satisfactòria.

C. Escoles en procés avançat

- Procés avançat en fase de tancament satisfactori.
- Procés avançat en fase de tancament problemàtic/insatisfactori.

Figura 8.
Fases d'avaluació del projecte lingüístic de centre

1. Avaluació inicial	<ul style="list-style-type: none"> • Element per iniciar la implementació/continuar la implementació • Caràcter de <i>prerequisit</i>: <ul style="list-style-type: none"> - Anàlisi del context sociolingüístic - Obligatorietat: incorporació progressiva • Funció de <i>diagnòstic</i>: grau de preparació/possibilitat/ineludible • Funció de <i>pronòstic</i>: encerts i dificultats previsible • Aclariment/determinació de la NL, opció lingüística, papers dels agents, globalitat/sectorialitat
2. Avaluació contínua	<ul style="list-style-type: none"> • Integrada en la dinàmica del centre • Caràcter progressiu <i>processal</i> • Formativa i <i>retroalimentadora</i> • Revisions <i>periòdiques</i> • Qualitat d'ensenyament i «vida» del centre
3. Avaluació final sumatòria	<ul style="list-style-type: none"> • Decisions <i>terminals</i> de curs o període mitjà o llarg (encerts i fracassos) • Acreditació de final de període: <ul style="list-style-type: none"> - Objectiu ineludible LNL: domini oral i escrit de les llengües oficials • Funció <i>controladora dels mínims assolits</i> • Funció <i>retroalimentadora</i>: nou element de planificació i gestió de NL/TL • Constància a la memòria final

Agents d'avaluació del projecte lingüístic

El projecte lingüístic pot ser avaluat des de la perspectiva interna del centre i des del vessant extern o quasiextern de les administracions educatives. La perspectiva ineludible de l'*autoavaluació del centre* correspon a l'*equip directiu* de l'escola segons les directrius del claus-

tre de professors i els pares dels alumnes, i al *consell escolar*, òrgan col·legiat de govern al qual en compet l'estudi, anàlisi i aprovació. En tot cas, sempre tenint en compte el caràcter *formatiu*, això és, *formulant*, si cal, el replantejament i les *mesures* necessàries per millorar.

Des del vessant de l'*heteroavaluació*, l'agent avaluador és la *inspecció educativa* segons les directrius de les admi-

Figura 9.
Agents avaluadors del PLC

Avaluació interna / Autoavaluació del centre	Avaluació externa / Heteroavaluació quasiexterna
<ul style="list-style-type: none"> • Equip directiu • Consell escolar 	<ul style="list-style-type: none"> • Inspecció educativa • Constatació de desequilibris en la competència lingüística • Caràcter de control social institucional
<ul style="list-style-type: none"> • Caràcter <i>formatiu</i> • Mesures necessàries per millorar 	<ul style="list-style-type: none"> • Caràcter <i>formatiu</i> • Mesures necessàries per millorar

nistracions educatives competents. En aquest vessant, té caràcter de *control social institucional* —retre'n compte— enfocat essencialment a la constatació de desequilibris significatius en la competència lingüística d'alumnes en les llengües catalana i castellana. I evidentment, ha de tenir també el caràcter formatiu o de replantejament que ofereixi *mesures* necessàries per millorar.

*I ningú sap, ai Déu! fins a quina hora
durà el ressò de l'arpa.*

Bibliografia

- ANTÚNEZ, S.; GAIRÍN, J. *El projecte educatiu*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament («Eines de gestió», 2).
- ANTÚNEZ, S. (1989). *El projecte educatiu de centre*. Barcelona: Graó.
- ARENY, M.; ARENY, M. D.; LLANSANA, J. J. (1994). «El projecte Lingüístic de Centre». *Escola Catalana*, 306, 32-35. Barcelona.
- ARENY I CIRILO, M. D. (1995). «Instruments (estratègies) per a l'elaboració del Projecte Lingüístic de Centre». *Perspectiva escolar*, 191, 43-49. Barcelona.
- DE LA ORDEN HOZ, A. (1982). *La evaluación educativa*. Buenos Aires: Docencia.

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA I LINGÜÍSTICA GENERAL DE LA UIB (1995). «Orientacions per a l'elaboració del Projecte lingüístic de centre». *Pissarra*, 78, 10-12. Palma.

GARCÍA, I.; TORRALBA, D. (1992). *El projecte lingüístic de centre. Pla de Normalització Lingüística*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament (Servei d'Ensenyament del Català).

MATEO ANDRÉS, J. (1991). «L'avaluació de la formació a l'empresa». *Temps d'educació*, 5, 103-122. Barcelona.

MUNAR I MUNAR, F. (1993). «El projecte lingüístic de centre». *El Mirall*, 62. Palma.

MUSET, M. (1986). «El projecte lingüístic». *Escola Catalana*, 229, 11-13. Barcelona.

Plan de Evaluación de Centros docentes —niveles no universitarios— Plan EVA. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia. Inspección de Educación-CIDE, 1994.

RUL, J. (1990). *El projecte de gestió del centre educatiu*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament («Eines de gestió», 1).

SBERT I GARAU, M. (1994). «El projecte lingüístic de centre, recurs o parany?». *El Mirall*, 68, 48-53. Palma.

— (1995). «El projecte lingüístic de centre des dels plantejaments institucionals». *Pissarra*, 78, 4-6. Palma.

SBERT I GARAU, M.; LLADÓ BALLESTER, J.; MUNAR I MUNAR, F.; VIVES MADRIGAL, M. (1995). *Guia per a l'elaboració del Projecte lingüístic de centre*. Palma: Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports.

Foto: Torrelló (Arxíu Diari de Mallorca)